

NAVO

HERSENDOD OF KLAAR
VOOR DE TOEKOMST?

REDACTIE DOOR

*THEO FRANCKEN
PETER BUYSROGGE
HENDRIK BOGAERT*

DOORBRAAK

INHOUD

INLEIDING	5
VOORWOORD <i>ROSE GOTTEMOELLER</i>	8
HET ATLANTISCH BONDGENOOTSCHAP EN BELGIE: VAN DE ENE OORLOG NAAR DE ANDERE <i>PROF. DR. JEAN-MICHEL STERKENDRIES EN PROF. DR. EM. LUC DE VOS</i>	13
OP ZOEK NAAR DE NAVO DIE WE NODIG HEBBEN (VÓÓR 2030) <i>HEATHER A. CONLEY</i>	53
AMERIKA, EUROPA EN HET TRANS-ATLANTISCH BONDGENOOTSCHAP <i>DR. DANIEL S. HAMILTON</i>	69
DEFENSIE IN NAVO EN EU: TWEZIJDEN VAN DEZELFDE MEDAILLE? <i>PASCAL HEYMAN</i>	93
AFSCHRIKKING EN VERDEDIGING: DE MILITAIRE STRATEGIE VAN DE NAVO <i>PROF. DR. ALEXANDER MATTELAER</i>	113
DE NAVO EN HAAR VELE PARTNERS: LEUK OF ONMISBAAR OM DE HUIDIGE VEILIGHEIDSUITDAGINGEN AAN TE GAAN? <i>PROF. DR. JAMIE SHEA</i>	135

EEN ZWAKKE PLEK: BELGIË EN ZIJN BETREKKINGEN MET CHINA EN RUSLAND	165
<i>PROF. DR. JONATHAN HOLSLAG</i>	
HET VRIJE WESTEN IN DE STRIJD TEGEN TERRORISME	187
<i>THEO FRANCKEN</i>	
DE NAVO IN AFGHANISTAN	221
<i>PROF. H. C. DR. KARL A. LAMERS</i>	
HET GEOSTRATEGISCHE BALLENSPEL VAN TURKIJE	251
<i>PROF. DR. DIRK ROCHTUS</i>	
HOE IRAN DE NAVO AL 40 JAAR IN ZIJN GREEP HOUDT	279
<i>DARYA SAFAI</i>	
UITDAGINGEN IN HET ARCTISCHE NOORDEN	319
<i>PROF. DR. ROLF TAMNES</i>	
NAVO OP DE SLAGVELDEN VAN DE TOEKOMST	347
<i>PETER BUYSROGGE</i>	
EEN KRACHTIGE EUROPESE DEFENSIE VOOR EEN STERKERE NAVO	369
<i>HENDRIK BOGAERT</i>	
CONCLUSIES	391
BIOGRAFIE VAN DE AUTEURS	406

NAVO

INLEIDING

‘We beleven de hersendood van de NAVO.’ Deze bom dropte de Franse president Emmanuel Macron op 21 oktober 2019 in een interview met het gerenommeerde Angelsaksische weekblad *The Economist*. Aanleiding was het gebrek aan consultatie over de beslissing van president Trump om de Amerikaanse troepen uit Noord-Syrië terug te trekken. Hiermee zag de Turkse president Erdogan zijn kans schoon om een aanval te lanceren op de Koerdische gebieden in Noord-Syrië. President Macron pikte deze eenzijdige beslissing niet. Dat NAVO-bondgenoot Turkije de Koerdische bondgenoten in de strijd tegen IS dan ook nog eens brutaal aanviel, zonder dat de NAVO coördinerend optrad, maakte de Franse president furieus. ‘Zullen we bereid zijn om Turkije te hulp te komen als het zou worden aangevallen door Syrië? Dat is een cruciale vraag die we ons moeten stellen.’

De Franse president gooide de stok in het hoenderhok. Of dergelijke publieke uithaal wijs was, is maar de vraag. Gelet op de vele kapers op de kust blijven interne spanningen best intern. En natuurlijk mag je deze uithaal niet los zien van de decennialange gebrouilleerde relatie van de Fransen met de NAVO en zeker met het presidentschap van Donald Trump. De Franse, pro-Europese Defensieagenda klinkt almaar luider. Toch raakte hij een gevoelige snaar. Brengt het gebrek aan politieke dialoog en een bepaald niveau van collegialiteit ons Westers bondgenootschap niet te vaak in moeilijk vaarwater? En nemen dergelijke interne opstootjes toe of hebben we die altijd gekend? Wat kunnen we doen om deze te vermijden?

Is de NAVO hersendood of springlevend en klaar voor

de toekomst? Het is de centrale vraag die we met dit boek proberen te beantwoorden. Hiervoor verzamelden we een select gezelschap van experts in hun vakdomein. Stuk voor stuk gerenommeerde auteurs, academici en politici.

In dit boek keren we terug naar het ontstaan van het meest succesvolle militaire bondgenootschap in de geschiedenis en richten we onze blik op de toekomst. We kijken naar de technologische ontwikkelingen die elke vorm van toekomstige oorlogvoering zullen herdefiniëren. Met de publicaties over de delicate kwesties Afghanistan en Turkije gaan we geen enkel taboe uit de weg. Zelfkritiek is noodzakelijk. Het NAVO 2030-proces is volop bezig. Het nieuw Strategisch Concept van de NAVO wordt in het voorjaar van 2022 voorgesteld. Wat moet daar juist instaan? Welke focus willen we leggen in deze steeds dreigendere wereld? Hoe kijken de Verenigde Staten naar ons? Wat na het Trump-tijdperk?

We gaan dieper in op de panoplie aan NAVO-partnerschappen, analyseren onze eigen zwaktes en bekijken onze afschrikkingskracht en -strategie van dichterbij. We focussen op de strijd tegen terrorisme met als 'kern van het kwaad' de Islamitische Republiek van Iran. Door de klimaatopwarming smelten de ijskappen massaal, dit heeft grote geopolitieke gevolgen voor het Hoge Noorden en onze NAVO-aanpak. Tot slot houden we onszelf een spiegel voor door te kijken naar onze eigen zwaktes en inconsequenties ten aanzien van China en Rusland en tackelen we de kwestie van de EU, Europees leger versus NAVO.

Er bestaat een overvloed aan literatuur over internationale veiligheidsaangelegenheden en defensie, maar het aantal publicaties over de NAVO is beperkt, zeker in het Nederlandse taalgebied. Dat wekt verbazing. Al 72 jaar zorgt de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie immers voor vrede, vrijheid en stabiliteit in het Westen. Van de ‘vijf kale kikkertjes die wel kwaakten maar weinig konden doen’ die op 17 maart 1948 het Verdrag van Brussel ondertekenden en de historische ‘Nous avons peur!’-toespraak van Paul-Henri Spaak in datzelfde jaar naar een machtig militair bondgenootschap van maar liefst dertig leden, dat op zich is een bibliotheek of twee waard.

Daarnaast is de rol van ons land in de oprichting en uitbouw van de NAVO niet te onderschatten. Van Spaak over Harmel, maar ook de aanwezigheid van het NAVO-hoofdkwartier en het militair SHAPE-commando in Bergen maken de band tussen België en de NAVO innig en uniek.

De publicatie vormt ons bescheiden eerbetoon aan allen die hiertoe sinds het einde van WO II hebben bijgedragen.

Veel leesplezier,

THEO, PETER EN HENDRIK

VOORWOORD

ROSE GOTTEMOELLER

*PAYNE DISTINGUISHED LECTURER AAN STANFORD UNIVERSITY EN
VOORMALIG PLAATSVERVANGEND SECRETARIS-GENERAAL VAN DE NAVO*

Dit waardevolle boek verschijnt op het moment dat de NAVO eindelijk inziet dat de wereldpolitiek is veranderd. Tegen deze achtergrond geven de auteurs, vooraanstaande politici en ervaren praktijkmensen, gedegen advies over de koers die het bondgenootschap moet varen. Hun standpunten komen op het juiste moment, omdat ze de tekortkomingen van de NAVO in het afgelopen decennium weerspiegelen en aangeven wat beter moet.

In 2014 nam het bondgenootschap snel defensieve maatregelen als antwoord op de militaire agressie van het Kremlin tegen Oekraïne en de inname van de Krim. De NAVO bereidde zich voor op versterkingen en een versterkte aanwezigheid in de Baltische staten, Polen, Roemenië en Bulgarije. Elk NAVO-lid leverde militaire troepen voor het geval het Russische optreden om een snelle reactie zou vragen.

Deze tijdige en krachtdadige beslissingen, genomen tijdens de topbijeenkomsten in Wales en Warschau in 2014 en 2016, waren iets waar de NAVO trots op kon zijn. Ze stonden haaks op

de reputatie van de NAVO: traag als urgente besluitvaardigheid nodig is en verlamd in geval van nood.

Een jaar na Warschau, juli 2017, werden de militairen in Letland, Litouwen, Estland en Polen in gereedheid gebracht voor actie. Eenheden uit de hele NAVO, van Albanië in het zuiden tot Noorwegen in het noorden, stonden klaar om samen te vechten. Mocht Moskou een aanval overwegen, dan zou de complete NAVO reageren – een krachtig afschrikmiddel voor een potentiële agressor.

De politieke houding van de NAVO liet echter geen daadkracht zien. Het bondgenootschap zat nog vast in een strategisch concept dat dateerde uit 2010. De visie op het militaire landschap was volledig losgezongen van de realiteit: ‘Het Euro-Atlantisch gebied is vredig en de dreiging van een conventionele aanval tegen NAVO-grondgebied is verwaarloosbaar.’

Deze karakterisering stond in schril contrast met de snelle, efficiënte militaire stappen die de NAVO ondernam. Maar sommige bondgenoten deinsden ervoor terug om het strategisch concept te herzien. Te veel NAVO-leden hadden uiteenlopende ideeën over wat de hoogste veiligheidsprioriteiten moesten zijn. En ze vreesden dat een debat over een nieuw concept te veel verdeeldheid zou zaaien. Zo boekte de NAVO aan het militaire front vooruitgang, maar schitterde de politieke onderbouwing door afwezigheid.

De Franse president Emmanuel Macron wees de NAVO in november 2019 op dit falen met zijn messcherpe kritiek dat het bondgenootschap hersendood was; operationeel wel capabel, maar blind voor de veranderende wereld. Macron stelde met klem dat er nieuwe uitdagingen, bedreigingen zelfs, aan de horizon verschenen en dat de NAVO daar niet klaar voor was.

In december 2019 pakten de geallieerde leiders in Londen de uitdaging op en startten een onderzoek van een jaar hoe de NAVO beter kon. Ervaren kopstukken uit het bondgenootschap zetten zich daarvoor in en kwamen met 'NAVO 2030', een aantal adviezen aan de secretaris-generaal. Ze vormen een passend antwoord op de kritiek van Macron en benadrukken dat de NAVO zich met meer vastberadenheid op de toekomst moet richten. Op de top in Brussel op 14 juli 2021 namen de geallieerde leiders veel van deze adviezen over. Daarmee gaven ze aan klaar te zijn om de mondiale uitdagingen voor het bondgenootschap het hoofd te bieden.

Centraal staat de toenemend competitieve omgeving, met Rusland als militaire macht die in de periferie van de NAVO onheil wil stichten. De opkomst van China is een nieuw, belangrijk aandachtspunt, niet opdat de NAVO de Zuid-Chinese Zee zou moeten opzoeken, maar omdat China aanwezig is in het hart van Europa. Het land koopt bijvoorbeeld controle over de vervoersinfrastructuur en kan daarmee de vrijheid van handelen van de NAVO belemmeren. In de toekomst zal de NAVO Rusland en China scherp in het vizier moeten houden en klaar moeten staan om haar belangen krachtig te verdedigen.

Tegelijk moet de NAVO ook mogelijkheden zoeken om met beide landen samen te werken. De van oudsher bekende benadering van Rusland is nog steeds: helder zijn over de noodzaak van afschrikking en verdediging, maar ook mogelijkheden zoeken om de krachten te bundelen. Voor China zou de NAVO een politieke benadering moeten ontwikkelen die gefocust is op de Euro-Atlantische ruimte, met erkenning van China's nieuwe rol op het wereldtoneel.

In de context van deze uitdagingen lanceert de NAVO een

proces om een nieuw strategisch concept te ontwikkelen. Het is de hoogste tijd. Dat nieuwe concept moet de NAVO in staat stellen zich om te vormen naar een meer autonome, effectieve alliantie. En minder afhankelijk van de Amerikaanse militaire macht in een tijd waarin de Verenigde Staten de aandacht verlegt naar de Indo-Pacifische regio. Tegelijk is er meer aandacht nodig voor nieuwe en opkomende technologieën; die kunnen de manier waarop het bondgenootschap afschrikt en verdedigt ernstig verstoren, maar bieden ook uitstekende mogelijkheden voor meer effectiviteit. Uiteindelijk moet de NAVO beter in staat zijn om voor zichzelf op te komen; ook zou zij, wanneer nodig, nog meer moeten samenwerken met de Verenigde Staten.

Dit belangrijke boek biedt een *Europees* perspectief op de NAVO. Het zet de NAVO en alle betrokkenen aan om niet alleen de huidige uitdagingen, maar ook de vele kansen te omarmen. Het boek bevat een sterke argumentatie tegen de achtergrond van de geschiedenis van het bondgenootschap en haar recente prestaties. De lezer krijgt een helder beeld van de problemen waarmee de NAVO al jaren te kampen heeft – terrorisme, instabiliteit in het Midden-Oosten, nucleaire dreiging – en van de nieuwe uitdagingen. Ook nieuwe kansen worden belicht, zoals hernieuwde aandacht voor het Noordpoolgebied en nieuwe verhoudingen tussen de NAVO en de Europese Unie. Door deze kwesties beter te begrijpen, zal de lezer ook de behoefte aan een eerlijkere verdeling van de lusten en lasten tussen de geallieerde landen beter begrijpen. Zo zal dit boek een positieve rol vervullen als het gaat over de defensie-uitgaven van het bondgenootschap. ‘Met als doel,’ zoals de redacteuren stellen, ‘om ons publiek te stimuleren om in de toekomst te investeren.’

NAVO

HET ATLANTISCH BONDGENOOTSCHAP EN BELGIE: VAN DE ENE OORLOG NAAR DE ANDERE

JEAN-MICHEL STERKENDRIES

PROF. DR. KONINKLIJKE MILITAIRE SCHOOL

LUC DE VOS

PROF. EM. DR. KU LEUVEN EN KONINKLIJKE MILITAIRE SCHOOL